

М. Л. Шумка

РОЗДУМИ НАД ЗНАЧИМІСТЮ ТА РОЛЮ ФІЛОСОФІЇ У СУСПІЛЬСТВІ

«Філософія... одна тільки відрізняє нас від дикунів і варварів і... кожен народ тим більше цивілізований і освічений, чим краще в ньому філософствують; тому немає для держави більшого блага, як мати істинних філософів». Цією відомою для всіх інтелектуалів тезою Рене Декарта хочеться розпочати висвітлення, мабуть, найдискусійнішого питання сьогодення – значимість та місце філософії у духовній культурі людства.

Історія знає багато прикладів, які в тій чи іншій мірі заставляють задуматись над поставленою проблемою. Особливості філософського мислення, виникнення філософії, її структуру, функції, предмет, значимість та роль у суспільстві вивчали протягом багатовікової історії відомі філософи та науковці, а саме: С. Боецій [1], Р. Декарт [7], Г. Гегель [3], В. Віндельбанд [2], Ортега-і-Гассет [13], Е. Гуссерль [6], К. Ясперс [18], М. Шелер [17], М. Мамардашвілі [10], А. Чанишев [16], М. Каган [8], О. Гіляров [5], І. Гізель [4], Й. Міхневич [12], В. Менжулін [11], М. Попович [14] та інші.

Філософія віддавна надавала людському життю смислу, а самі філософи були двигунами та творцями світу. Як відмітила генеральний секретар ЮНЕСКО І. Бокова у вітальному зверненні з нагоди свята Дня філософії філософія має здатність не те тільки змінювати світ, а й «змінювати нас самих, надаючи більшої ваги нашому неприйняттю несправедливості, тверезості у постановці проблемних питань, переконуючи захищати людську гідність. Вона є ключем до нового гуманізму» [15].

Власне, як писали філософи античності, без філософських роздумів людини про саму себе, про світ людина стає лише наполовину людиною. Адже для жителя Греції філософія була смислом життя, самим життям,

оскільки займаючись філософією людина відчувала себе щасливою. З часом ставлення до філософії та її розуміння змінилося. Стали висуватися припущення про те, що філософія потребує значної уваги та розуму, тому може визнаватися наукою лише для вибраних. Пересічна особистість нічого у філософії не може зрозуміти, тому і ніякої користі простому смертному вона не принесе. Та не варто настільки применшувати здатність людини мислити, виводити висновки, робити правильний вибір. Власне, філософію треба вивчати саме для того, аби навчитися думати, філософія ж бо є домом думки. Мислячій особистості аж ніяк не можна обійтися без філософії.

Не варто також думати, що той час, коли творили такі великі класики філософії, як: Сократ, Платон, Арістотель, Кант, Гегель, Ніцше та інші вже давно минув. Сьогодні нічого не можна придумати нового, а займатися лише компаративним аналізом користі не принесе. Тим більше, що не кожному подобається погоджуватися із думками, хоча і відомих філософів минулого, нам же потрібно думати про своє життя та займатися конкретними справами. В такому разі варто пригадати ідеї представників так званого позитивізму. Позитивісти закликали відмовитись від філософії, а на її місце повинні прийти спеціальні науки: кожна наука сама собі філософія. Філософія може існувати лише у вигляді загальних висновків з природничих та суспільних наук. Таке звужене розуміння філософії наштовхує багатьох людей на питання: навіщо фізикуві, інженерові, економістові, лікареві, агрономові та іншим філософія. Звичайно, кожна наука дає свій понятійний апарат, вчить оперувати ним, проте лише філософія заставляє те чи інше поняття розглядати глибше, проникати у його суть. Саме філософія ставить питання та завдання, які пізніше вивчаються іншими науками. Й. Міхневич у своїй праці «Про гідність філософії і її реальне буття, зміст і частини» писав: «Що на землі, про те знає, Географ, Ботанік, Геолог; що на небі і під небом, те відомо Фізикуві і

Астроному... Правда, сюди сягає й погляд філософа, та він дивиться на все це своїм оком, ставлячи себе на ту точку зору, з якої постає перед ним вся сукупність речей, та лише у своїх великих розмірах...» [12, с. 230]. Філософія запитує та вивчає те, про що не питає ні одна наука. Тоді, коли окремі науки впорядковують, описують явища, які входять в коло їх дослідження, філософія йде далі. Вона заглиблюється в суть речей, намагається віднайти першопричину всього існуючого, прагне дістатися коріння, отримати найглибше знання. Філософа не цікавить зовнішня оболонка предмета, його цікавить та глибина, у якій ховається його істина: «...він бачить усе, але так, як той, хто з вершини гори окидає своїм поглядом безконечну долину, всіяну незліченними й різноманітними предметами, тобто його погляд не сягає частковостей, не входить у деталі» [12, с. 229].

Особливою заслугою філософа є вміння ставити питання. І тому філософське знання завжди буде вищим знанням, воно робить людину освіченою, здатною мати більше можливостей. На думку М. Шелера, люди, які вивчають філософію, займаються своїми справами і не доказують, що є більш чи менш важливе у цьому світі. Духовно та інтелектуально багата людина ніколи не поставить питання вартовності вивчення філософії, ніколи не відмовиться від філософських дисциплін, адже добре розуміє, що в такому разі людство приречене загубити свідомомислячу, вільну, з багатим світом людину [17].

Філософський трактат – це поезія, наділена магічною силою. Кожна особистість сприймає філософську мудрість по-своєму. Через це філософські розмисли не можуть претендувати на виключність, на володіння єдиною та обов'язковою для всіх істиною. Перебуваючи у пошуках сенсу життя людина сама обирає свій шлях. Особливо розсудливим у такому виборі має бути молоде покоління. Сьогодні світ вимагає бути оригінальним, творчим. Заучування формул, задач, схем та

конструктивні ні до чого не приведе, потрібно вміти застосувати креативне мислення, діяти рішуче, передбачаючи кінцевий результат. Цього, в першу чергу, навчить філософія. Вона допоможе формулювати свою точку зору так, щоб її зрозуміли та сприйняли всі оточуючі. Філософія навчить розуміти, що найбільшим щастям для людини буде розуміння нею себе як унікальної істоти у цілому світі.

Список використаних джерел

1. Боецій С. Розрада від філософії / С Боецій. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.
2. Виндельбанд В. Что такое философия ? / В. Виндельбанд // Избранное: Дух и история. М., 1995.
3. Гегель Г. О преподавании философии в университетах / Г. Гегель // Работы разных лет: В 2 т. – М, 1970. – Т 1. С. 417-425.
4. Гізель І. Твір про всю філософію / Федів Ю., Мозгова Н. Історія філософії України: Навчальний посібник. Хрестоматія. – К.: Україна, 2000. – С. 137–141.
5. Гіляров О. М. Значення філософії / Філософія: Хрестоматія. – Кам.-Подільський: Абетка, 1999. – С. 4–8.
6. Гуссерль Э. Философия как строгая наука / Э. Гуссерль // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: filosof.historic.ru/books/item/f00/.../z0000066/
7. Декарт Р. Первоначала философии: Соч. в 2-х кн. М., 1989. Кн. 1. – С. 30.
8. Каган М.С. Философия как мировоззрение / М. С. Каган // Вопросы философии. – 1997. – № 9. – С.36-46.
9. Кримський С. Б. Філософія – авантюра духу чи літургія смислу? / С. Б. Кримський // Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – С. 8-21.
10. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / М. Мамардашвили. – Москва: Прогресс, 1990 – 368 с.

11. Менжулін В. Карл Ясперс про роль особистості філософа в історії філософії / В. Менжулін // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/1350/1/04_menzhulin_karl_yaspers.pdf
12. Міхневич Й. Г. Про гідність філософії, її реальне буття, зміст і частини / Історія української філософії: Хрестоматія / упорядник М. Кашуба. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – С. 228–237.
13. Ортега-и-Гассет Хосе Что такое философия ? / Хосе Ортега-и-Гассет. – М., 1991. – С. 77, 86-87, 97-99.
14. Попович М. Що таке філософія? / М. Попович // Філософська думка – 2006, № 1.
15. Послание Генерального директора ЮНЕСКО Ирины Боковой [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.unesco.org/new/ru/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/world-philosophy-day-2014/>
16. Чанышев А. Н. Начало философии / А. Чанышев. – М.: Издательство Московского университета, 1982. – 182 с.
17. Шелер М. Человек и история / Шелер М. // Человек: образ и сущность: (Гуманитарные аспекты). Ежегодник. – М., 1991. – С. 133-159.
18. Ясперс К. Введение в философию / К. Ясперс // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.com/book/yaspers_karl/vvedenie_v_filosofiyu.html

